

Met steun van het Europees Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie en de Vlaamse overheid
"Naar een meer geïntegreerd migratiebeleid, via AMIF"

MaxiPAC

Maatregel 2

De erkenning van buitenlandse certificaten hoger onderwijs in
Vlaanderen:

Enkele bepalende factoren

Karen Stoffelen & Mohammad Salman (VUB)

Inhoud

INLEIDING: MIGRATIE IN VLAANDEREN EN HET HOGER ONDERWIJS.....	3
SITUERING VAN DIT ONDERZOEK	6
1. In de bestaande literatuur.....	6
2. In relatie tot het Bologna-proces	6
3. In relatie tot de onderzoeksgegevens van NARIC-Vlaanderen.....	7
METHODOLOGIE	9
BESCHRIJVING.....	10
VERKLARINGEN EN DISCUSSIE.....	11
VERDERE AANBEVELINGEN: TWEE SUGGESTIES	12
APPENDIX	13
Appendix 1: Overzicht regio's en landen van de certificaten	13
REFERENTIELIJST & AANVULLENDE BIBLIOGRAFIE	15

INLEIDING: MIGRATIE IN VLAANDEREN EN HET HOGER ONDERWIJS

Aangezien meer en meer mensen zich tegenwoordig gemakkelijker, en vooral sneller dan vroeger over de wereld verplaatsen en steeds meer mensen deelnemen aan formeel onderwijs tijdens hun levensloop, is de beoordeling van buitenlandse certificaten van groot belang om de integratie van migranten in verschillende landen te vergemakkelijken. Vooral in Europa is het goed functioneren van beoordelings- en erkenningscentra relevant vanwege de hoge immigratiecijfers van de laatste jaren. In de afgelopen twee decennia hebben alle Europese landen die deelnemen aan het Bolognaproces nationale centra voor academische erkenning opgericht, die samen het ENIC-NARIC-netwerk vormen. In België valt het integratie- en onderwijsbeleid onder de verantwoordelijkheid van de gemeenschappen. Daarom is NARIC-Vlaanderen verantwoordelijk voor de beoordeling van buitenlandse certificaten in Vlaanderen. Het academisch onderzoek en literatuur naar de erkenningsprocedures en de eventuele discriminatie die voortvloeit uit specifieke contexten, is erg schaars in Vlaanderen.

Deze maatregel analyseert de gegevens die NARIC-Vlaanderen tussen januari 2014 en februari 2019 heeft verzameld over zijn aanvragers, hun aanvragen en de beslissingen. Deze gegevens omvatten onder meer informatie over het geslacht, de leeftijd en de vluchtelingenstatus van de aanvrager, de nationaliteit en het studiegebied van het getuigschrift, certificaat of diploma, en of het een specifieke of een niveau 1-aanvraag betreft, en of de aanvraag individueel of samen met de aanvraag wordt ingediend. Deze maatregel past goed binnen het MaxiPac project want hij is zowel academisch als maatschappelijk relevant. Ten eerste draagt hij bij tot de literatuur over de procedures voor de erkenning van buitenlandse diploma's in Vlaanderen. Ten tweede bevordert het de kennis over een instelling die een belangrijke maatschappelijke rol vervult, gezien de hoge migratiecijfers waarmee Vlaanderen de afgelopen jaren geconfronteerd werd.

Deze maatregel binnen het MAXIPAC project behandelt *twee belangrijke onderzoeksvragen*.
De eerste onderzoeksvraag luidt: wat zijn de kenmerken van de aanvragers en hun aanvragen bij NARIC-Vlaanderen? Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord in het beschrijvende deel, waarin de verdeling van verschillende variabelen wordt besproken
De tweede onderzoeksvraag luidt: wat is de invloed van deze kenmerken op de beslissingen van NARIC-Vlaanderen? Deze onderzoeksvraag wordt behandeld in het verklarende deel, waarbij logistische regressieanalyses zijn gebruikt om de invloed van verschillende variabelen op de beslissing van NARIC-Vlaanderen aan te tonen.

DE ZOGENAAMDE 'VLUCHTELINGENCRISIS' IN ENKELE CIJFERS

Het afgelopen decennium werd Europa geconfronteerd met de zogenaamde 'vluchtelingen crisis', waarbij werd verwezen naar de massale toestroom van mensen uit het Midden-Oosten, Afrika en Zuid-Azië, die hun land ontvluchtten voor ondermeer burgeroorlog, langdurige conflicten en verslechterende binnenlandse veiligheid (Niemann & Zaun, 2018). Terwijl de EU in 2014 nog 627.000 asielaanvragen ontving van niet-EU-leden, ontving zij in 2015 en 2016 respectievelijk 13.228.000 en 12.609.000 aanvragen, zoals te zien is in figuur 1 (Eurostat, sd). Tijdens deze jaren maakte België 3% (Eurostat, 2015); 3,1% (Eurostat, 2016) en 1,6% (Eurostat, 2017) van het totale aandeel van de EU-landen uit. Figuur 2 illustreert het absolute aantal aanvragen dat België tussen 2014 en 2018 heeft ontvangen.

Ongeveer 50% van al deze aanvragers kreeg bescherming in België, wat betekent dat ze ofwel een vluchtelingenstatus of een subsidiaire beschermingsstatus (CGVS, sd) kregen. Elk jaar was het aantal mannelijke aanvragers groter dan het aantal vrouwelijke aanvragers (Eurostat, 2019). Bovendien was gemiddeld slechts ongeveer 70 procent van deze aanvragers 18 jaar of ouder. Ten slotte, als men vergelijkingen maakt met het aantal en het profiel van de vluchtelingen dat van toepassing was op NARIC-Vlaanderen, moet men er rekening mee houden dat afwijkingen het gevolg kunnen zijn van een ongelijke verdeling van de aanvragers m.b.t. hoger onderwijs tussen de verschillende Belgische gemeenschappen.

Asylum applications (non-EU) in the EU-28 Member States, 2008–2018

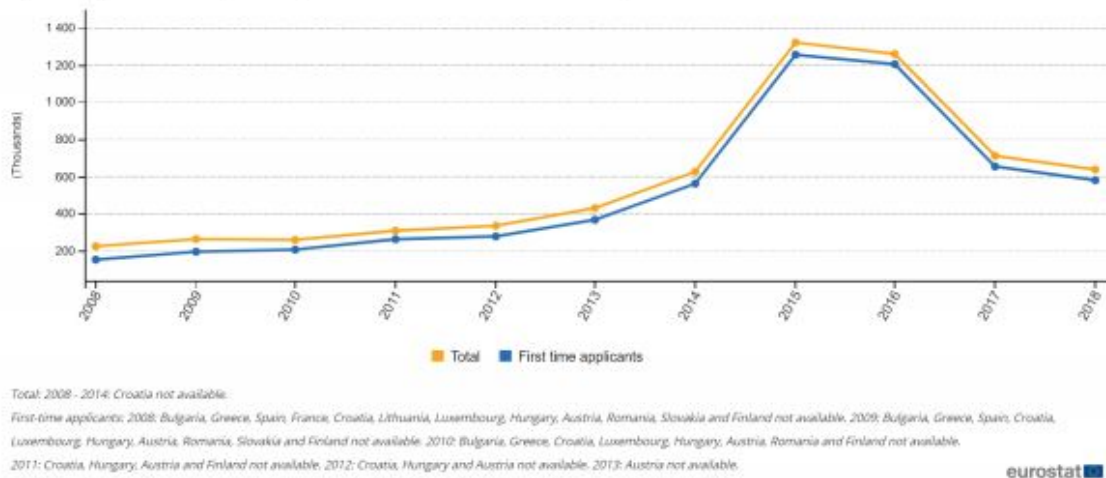

Figure 1: Asylum applications (non-EU) in the EU-28 Member States, 2008-2018. Source: Eurostat.

Deze cijfers leren ons hoeveel niet-EU-immigranten de afgelopen jaren naar Europa en België zijn gekomen. Spijtig dat we niet kunnen ingaan op de evolutie van de onderwijsniveaus, maar studies over dit onderwerp waren ofwel te specifiek om algemene conclusies te trekken, ofwel te algemeen om statistieken te kunnen geven over de onderwijsniveaus van migranten die het afgelopen decennium in België zijn aangekomen.

In wat volgt ('Situering van dit onderzoek') worden drie tools aangereikt alvorens we de beschrijvende analyse aanvatten:

- Enkele basisbevindingen van studies over de erkenningsprocedures in verschillende landen worden samengevat. In de eerste plaats worden de discriminatiegronden besproken die deze studies onderscheiden en in de tweede plaats wordt de aard van deze discriminatie besproken. Impliciet rechtvaardigt het ook de relevantie van het rapport, aangezien dergelijk onderzoek nog niet wordt uitgevoerd voor NARIC-Vlaanderen.
- De context wordt geschetst van de dataverzameling in het Bolognaproces en het ontstaan van NARIC-Vlaanderen.
- De dataverzameling binnen de specifieke casus van NARIC wordt besproken.

SITUERING VAN DIT ONDERZOEK

1. In de bestaande literatuur

Ten eerste bestaan in de literatuur bestaan *enkele kritische studies over erkenningsprocedures* uitgevoerd binnen hetzelfde theoretische kader als de erkenningsprocedures zelf. Zij twijfelen niet aan de noodzaak van hun bestaan als zodanig, maar wijzen veeleer op de gevolgen van de ontoereikende uitvoering ervan. Ten tweede zijn *sommige kritische studies meer filosofisch van aard* en problematiseren ze de aannames die het bestaan van gelijkaardige procedures op zich zouden rechtvaardigen, zoals de essentialistische noties van kennis en de (on)mogelijkheid om dit (objectief) te meten. Zij schrijven de waargenomen discriminatie dus niet toe aan de ontoereikende implementatie van de erkenningsmethodologieën, maar eerder aan hun (onproblematische) bestaan en acceptatie.

Dit rapport vormt een aanvulling op de eerste categorie literatuur over erkenningsprocedures, door de contexten van dit soort onderzoek uit te breiden naar Vlaanderen, en meer concreet naar NARIC-Vlaanderen. We onderzoeken dus de eventuele discriminatiegronden voor de erkenning van hoger-onderwijsdiploma's door NARIC-Vlaanderen. Dit bewustzijn over eventuele discriminatiegrond zou in het beste geval kunnen leiden tot een herziening van enkele principes binnen NARIC. Hoewel de wenselijkheid van het bestaan van deze erkenningsinstelling zelf belangrijk is om in gedachten te houden bij het lezen van de bevindingen, wordt dit perspectief in het rapport niet verder uitgewerkt. We kijken wel concreet naar de bepalende factoren die de acceptatie of afkeuring van deze kennis beïnvloeden.

2. In relatie tot het Bologna-proces

Terwijl vanaf 1953 door (de voorlopers van) de EU algemene eisen werden geformuleerd om de kwaliteit en de vergelijkbaarheid van het Europese hoger onderwijs te waarborgen, werden de eerste substantiële eisen reeds geformuleerd in het Verdrag van Lissabon in 1976 (Teichler, 2003). Dit verdrag bepaalt dat elk land dat het verdrag ondertekende, de studieperiodes en de kwalificaties van de instellingen voor hoger onderwijs van andere ondertekenende landen moest erkennen, tenzij er substantiële verschillen konden worden aangegeven. Dit Verdrag van Lissabon volgde in 1999 op de verklaring van Bologna over de Europese ruimte voor hoger onderwijs (Rauhvargers, 2004). Deze verklaring gaf dan weer aanleiding tot het zogenaamde Bologna-proces, dat door Teichler (2003) wordt gedefinieerd als 'een fundamentele paradigmatische verschuiving van het internaliseringsbeleid in het hoger onderwijs' (Teichler, 2003). Alle 48 landen die betrokken zijn bij het Bologna-proces moesten het Verdrag van Lissabon ratificeren (Rauhvargers, 2004). Later, in 2001 en 2003, vonden vervolgonferenties over deze kwesties plaats in Praag en Berlijn (Teichler, 2003). De belangrijkste resultaten van deze conferenties waren de invoering van uniforme bachelor- en masterprogramma's, de verdere implementatie van het ECTS (European Credit Transfer System) en de uitbreiding van de samenwerking voor de kwaliteitsborging van het hoger onderwijs in Europa.

Al deze inspanningen dragen bij tot een betere vergelijkbaarheid van de getuigschriften van verschillende Europese landen en vergemakkelijken zo de interne (beroeps)migratie binnen Europa. De discriminatie die bij de erkenning van buitenlandse getuigschriften tussen EU-onderdanen en niet-EU-onderdanen in Europa wordt vastgesteld, moet dan uiteraard in het licht van deze ontwikkelingen worden geïnterpreteerd en niet worden gezien als een ongefundeerde voorkeur voor migranten met wie een brede opvatting van 'identiteit' wordt gedeeld.

3. In relatie tot de onderzoeksgegevens van NARIC-Vlaanderen

Ten slotte hebben we nog een algemene beschrijving nodig van de interne en externe werking van NARIC-Vlaanderen om een en ander te begrijpen.

Ten eerste geeft de website van NARIC-Vlaanderen aan wanneer men zich niet tot NARIC-Vlaanderen maar tot een andere instelling moet wenden. Om te beginnen moet men zich bij geen enkele instelling aanmelden als het certificaat Belgisch is. Voor certificaten die Nederlands, Luxemburgs of van een speciale internationale instelling zijn, wordt het niveau van het certificaat automatisch erkend in Vlaanderen. Wie in Vlaanderen verder wil blijven studeren, moet zich wenden tot een instelling voor hoger onderwijs. Deze instellingen kunnen op grond van andere criteria andere beslissingen nemen over buitenlandse getuigschriften dan NARIC-Vlaanderen en hebben de eindcontrole over de toelating tot hun opleidingen. Ten slotte moeten mensen die een geregulariseerd beroep willen uitoefenen met een certificaat van een land uit de Europese Economische Ruimte (EER) of uit Zwitserland, rechtstreeks een beroepserkenning aanvragen bij de gespecialiseerde autoriteiten op hun vakgebied. Als het gaat om een certificaat uit een ander land dan de EER of Zwitserland, moet NARIC-Vlaanderen eerst een specifieke erkenning geven vooraleer een aanvraag voor een beroepserkenning kan worden ingediend.

Ten tweede, als personen in aanmerking komen voor een aanvraag bij NARIC-Vlaanderen, moeten zij bepalen of zij een niveau of een specifieke aanvraag willen doen. Een niveau-aanvraag kost 90 euro, een specifieke aanvraag 180 euro en een specifieke doctoraatsaanvraag kost bijna 300 euro (NARIC-Vlaanderen, website). Over de eerste wordt normaliter een beslissing genomen binnen 60 dagen, de tweede binnen 120 dagen. Voor sommige aanvragers, zoals vluchtelingen, is de aanvraag gratis. Na een niveau-aanvraag kan enkel een niveau-erkenning worden gegeven, na een specifieke aanvraag kan zowel een specifieke als een niveau-aanvraag worden gegeven; als het certificaat niet in aanmerking komt voor een specifieke erkenning, controleert NARIC-Vlaanderen automatisch of het in aanmerking komt voor een niveau-erkenning. Een niveau-erkenning keurt het niveau van het certificaat in Vlaanderen goed, zonder zich uit te spreken over de professie. Aanvragen voor het niveau van het hoger onderwijs kunnen dus leiden tot de erkenning van een gediplomeerde van het hoger beroepsonderwijs (graduaatsdiploma), een bachelor diploma, of een masterdiploma of doctoraatsdiploma. Niveau-aanvragen verdienen de voorkeur boven specifieke aanvragen als de aanvrager niet alle documenten kan voorleggen die nodig zijn voor een specifieke erkenning.

Een specifieke erkenning van het diploma (bv. tandarts) vraagt meer documenten dan voor een niveau-aanvraag. Ook als het bijbehorende onderwijsprogramma niet bestaat in Vlaanderen, doet men er goed aan om voor een niveau-erkenning te gaan. Verder volstaat voor heel wat beroepen in Vlaanderen meestal een niveau-erkenning. Een specifieke erkenning specificiert, naast het niveau, het studiegebied van het getuigschrift. De geregulariseerde beroepen waarover NARIC-Vlaanderen kan beslissen, zijn: artsen, ziekenhuisapothekers, fysiotherapeuten, verpleegkundigen, medische assistenten, paramedici, paramedische beroepen en verloskundigen (NARIC-Vlaanderen, website).

Meer bepaald kunnen de volgende aanvragers gratis terecht bij NARIC-Vlaanderen: asielzoekers, vluchtelingen, subsidiair beschermde personen, personen met een aanvullende ziektekostenverzekering, personen met een bijstandsuitkering van een OCMW, personen die een integratiecontract hebben ondertekend binnen de 3 jaar voor de aanvraag, werkzoekenden die een overeenkomst met de VDAB hebben ondertekend binnen de 2 jaar voor de aanvraag, werkzoekenden die een actieplan van ACTIRIS van een andere verbonden partner hebben ondertekend binnen de twee jaar voor de aanvraag. In al deze gevallen moeten de aanvragers een bewijs van hun statuut voorleggen: een beschermde titel, of als ze een geregulariseerd beroep willen uitoefenen met een certificaat van een ander land dan de EER of Zwitserland.

Ten derde specificiert de website van NARIC-Vlaanderen de stappen om een aanvraag in te vullen. Kandidaten moeten een bundel documenten indienen. Al deze documenten moeten ofwel in het Nederlands, Frans, Engels of Duits worden verstrekt. Hoewel rekening wordt gehouden met de moeilijkheden om alle noodzakelijke documenten voor vluchtelingen te verstrekken, moet elke aanvrager ten minste één document voorleggen; NARIC-Vlaanderen behandelt een aanvraag niet zonder document(en). In geval van twijfel over de authenticiteit van de documenten neemt NARIC-Vlaanderen contact op met de aanvrager om de originele documenten op te vragen. Aanvragers moeten verschillende aanvragen doen voor alle certificaten die ze willen erkend zien. Indien een aanvraag betrekking heeft op een masterdiploma, moeten ook alle documenten van het bachelor diploma worden verstrekt, maar alleen het masterdiploma kan in Vlaanderen worden erkend. Indien de aanvrager in dit geval ook zijn bachelor diploma expliciet erkend wenst te zien, dient hij een afzonderlijke aanvraag voor dit getuigschrift in te dienen. De reden hiervoor is dat NARIC-Vlaanderen sterk gestandaardiseerd werkt en alzo meer garant staat om arbitraire beslissingen te voorkomen.

METHODOLOGIE

Zoals gezegd onderzoekt deze maatregel de bepalende factoren van de erkenning van buitenlandse hoger onderwijs certificaten in Vlaanderen tussen januari 2014 en februari 2019. We analyseren dus concreet de data die NARIC-Vlaanderen bijhield over haar aanvragers, hun aanvragen, en de beslissingen in deze periode, met het statistisch softwareprogramma Stata. Het beschrijvende resultaatgedeelte ('Beschrijving') bevat informatie over de verdeling van verschillende karakteristieken van de aanvragers, hun aanvragen en de beslissingen; het verklarende resultaatgedeelte ('Verklaringen en discussie') is uitgevoerd m.b.v. logistische regressieanalyses die de invloed van deze karakteristieken op de beslissing van NARIC-Vlaanderen nagaan.

BESCHRIJVING

Ten eerste geeft de *beschrijvende analyse* duidelijk de 'vluchtelingen crisis' weer, zoals die eerder werd geïntroduceerd. In totaal was 23% van de 10.948 aanvragen afkomstig van vluchtelingen; Azië telde 36% van de nationaliteiten van de certificaten, en veel van deze Aziatische certificaten waren van vluchtelingen. Syrië en Irak waren samen goed voor 14% van de nationaliteiten van de certificaten. Onder de certificaten van vluchtelingen was 48% ofwel Syrisch ofwel Iraaks.

Ten tweede blijkt uit de beschrijvende analyse dat 75% van de aanvragen afkomstig zijn van aanvragers in de leeftijdscategorie 17 tot 39 jaar. Dit resultaat wordt verklaard door de onevenredig hoge voordelen van een erkenning voor deze aanvragers, aangezien zij ver genoeg verwijderd zijn van de pensioenleeftijd.

Ten derde zijn er meer aanvragen van vrouwen dan van mannen, terwijl er onder de aanvragen van vluchtelingen meer mannen dan vrouwen zijn.

Ten vierde blijkt uit de cijfers over de beslissingen van NARIC-Vlaanderen dat specifieke aanvragen meestal resulteren in specifieke bachelor erkenningen en dat niveau-aanvragen meestal resulteren in niveau bachelor erkenningen. NARIC-Vlaanderen erkende maar liefst 4.638 bachelordiploma's in de periode januari 2014 en februari 2019. Aangezien het onduidelijk is op welk niveau deze aanvragers een aanvraag hebben ingediend, is het moeilijk om uit deze bevinding conclusies te trekken over de werking van NARIC-Vlaanderen. De hoge frequentie van bachelor erkenningen lijkt in tegenspraak te zijn met de tendens om enkel zeer hooggeschoolde competenties te erkennen, zoals Souto-Otero en Villalba-Garcia (2015) in Europa ontdekten. Bachelors kunnen als tussenliggend niveau van hoger onderwijs worden bestempeld en hun erkenning leidt in zekere zin tot directe concurrentie voor de Belgische middenklasse.

Tot slot, zowel bij de beslissingen op specifiek niveau als op niveau van de niveau-aanvragen, blijkt de categorie 'geen beslissing mogelijk' vaak voor te komen, terwijl negatieve beslissingen weinig voorkomen. Gezien de gedeeltelijke mede-verantwoordelijkheid van de aanvragers voor 'geen beslissing mogelijk' is het ook moeilijk om conclusies te trekken uit deze bevinding over eventuele discriminatie door NARIC-Vlaanderen.

VERKLARINGEN EN DISCUSSIE

Ten eerste blijkt uit het *verklarende deel van het onderzoek* dat -in tegenstelling tot de studie in Canada van Houle en Yssaad (2010)- aanvragen van vrouwen een significant hogere kans hebben om een positieve beslissing te krijgen dan aanvragen van mannen. Aanvragen van ouderen hebben echter een significant lagere kans om een positieve beslissing te krijgen dan aanvragen van jongeren, wat de resultaten van Houle en Yssaad (2010) bevestigt.

Ten tweede, wat betreft de (onbedoelde) discriminatie tussen mensen met en zonder problemen om een erkenningsprocedure te starten en af te ronden, tonen de logistische regressieanalyses aan dat het aanvragen van een begeleidend verzoek de kans op een positieve beslissing verhoogt en de kans op 'geen beslissing mogelijk' verlaagt (Lodigiani & Starli, 2017). Dit positieve effect van het zoeken naar hulp geldt zowel voor aanvragen van vluchtelingen als voor aanvragen van niet-vluchtelingen. Verder lijken kwetsbare groepen, zoals vrouwen en vluchtelingen, hun weg te vinden naar deze sturende organisaties. Ouderen, die minder kans hebben op een positieve beslissing, vinden echter niet de weg naar deze organisaties, hoewel zij juist zouden kunnen profiteren van het zoeken naar hulp. Gecorrigeerd voor het aanvragen van een begeleidend verzoek, hebben vluchtelingen echter een lagere kans om 'geen beslissing mogelijk' te krijgen dan niet-vluchtelingen. Dit is wellicht te wijten aan hun vrijstelling van betaling, als ook aan de inspanningen van NARIC-Vlaanderen om hun dossiers te beoordelen zonder alle vereiste informatie.

Ten derde hebben Afrikaanse, Aziatische, Oost-Europese en Noord-Amerikaanse certificaten een beduidend lagere kans dan West-Europese certificaten om een positieve beslissing voor een specifieke erkenning te krijgen.

Ten slotte is het effect van het Bolognaproces twijfelachtig. Bij de aanvragen van niet-vluchtelingen verhoogt het Bolognaproces de kans op een positieve beslissing aanzienlijk; bij de aanvragen van vluchtelingen vermindert het Bolognaproces echter de kans op een positieve beslissing en verhoogt het zelfs de kans op een negatieve beslissing. Deze laatste bevinding kan niet verklaard worden door het literatuuronderzoek.

VERDERE AANBEVELINGEN: TWEE SUGGESTIES

Ten slotte willen we enkele aanbevelingen formuleren voor verder onderzoek op dit gebied.

In de eerste plaats zou op latere tijdstippen gelijkaardig onderzoek naar de werking van NARIC-Vlaanderen kunnen worden uitgevoerd, om de transparantie van deze instelling te garanderen. Indien de dataset van NARIC-Vlaanderen de nodige informatie bevat om dit te doen, kan dit onderzoek nagaan of er een correlatie bestaat tussen de kenmerken van de aanvragers en hun aanvragen, en de tijd die nodig is om een beslissing te nemen. Verder kan dit toekomstige onderzoek het profiel beschrijven van de aanvragers die meer dan één aanvraag doen; het kan nagaan welke aanvragers de neiging hebben om een herziening te vragen indien nodig, en welke aanvragers meerdere aanvragen voor verschillende certificaten doen.

In de tweede plaats kan er interessant gerelateerd onderzoek op dit gebied worden uitgevoerd. De effecten van een erkenning op de arbeidsmarkt kunnen worden ingeschat door de kansen op succes van mensen met en zonder erkenning te vergelijken. Verder zouden de twee onderzoeksvragen die in dit rapport aan de orde komen, kunnen worden toegepast op andere NARIC's in Europa en onderling kunnen worden vergeleken. Het geheel van dit onderzoek zou de nodige informatie geven over één aspect van de integratie van migranten in België, namelijk de deelname van hooggeschoolde vluchtelingen aan de arbeidsmarkt.

APPENDIX

Appendix 1: Overzicht regio's en landen van de certificaten

West-Europa

Austria	Italy
Belgium	Luxembourg
British Indian Ocean Territory	Malta
Cyprus	Netherlands
Denmark	Norway
Finland	Portugal
France	Spain
French Polynesia	Sweden
Germany	Switzerland
Greece	United Kingdom
Ireland	

Oost-Europa

Albania	Lithuania
Armenia	Macedonia
Azerbaijan	Moldavia
Belarus	Montenegro
Bulgaria	Nagorno-Karabakh
Croatia	Poland
Czech Republic	Romania
Czechoslovakia	Russia
Estonia	Serbia
Georgia	Slovakia
Hungary	Slovenia
Kazakhstan	Soviet Union
Kosovo	Ukraine

	Kyrgyzstan	Uzbekistan
	Latvia	Yugoslavia
Noord- Amerika	Antigua and Barbuda	Haiti
	Barbados	Honduras
	Belize	Jamaica
	Canada	Mexico
	Costa Rica	Nicaragua
	Cuba	Panama
	Curaçao	Trinidad and Tobago
	Dominican Republic	United States
	El Salvador	
Zuid-Amerika	Argentina	Paraguay
	Bolivia	Peru
	Brazil	Suriname
	Chile	Uruguay
	Colombia	Venezuela
	Ecuador	
Afrika	Algeria	Madagascar
	Angola	Malawi
	Benin	Mali
	Botswana	Mauritania
	Burkina Faso	Mauritius
	Burundi	Morocco

REFERENTIELIJST & AANVULLENDE BIBLIOGRAFIE

- Andersson, P., & Guo, S. (2009). Governing Through Non-Recognition: The Missing 'R' in the PLAR for Immigrant Professionals in Canada and Sweden. *International Journal of Lifelong Education*, 28(4), 423-437.
- Bansak, K., Hainmueller, J., & Hangartner, D. (2016). How economic, humanitarian, and religious concerns shape European attitudes toward asylum seekers. *Science*, 354(6309), 217-222.
- Björnavåld, J. (2000). *Making learning visible: identification, assessment and recognition of non-formal learning*. Luxemburg: Cedefop.
- Bologna Follow-Up Group Secretariat. (n.d.). *Full Members*. From European Higher Education Area and Bologna Process: http://ehea.info/page-full_members
- Diedrich, A. (2013). 'Who's giving us the answers?' Interpreters and the validation of prior foreign learning. *International Journal of Lifelong Education*, 32(2), 230-246.
- Eurostat. (2015, June). *Infographic: Asylum Applications 2014*. From <https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum>
- Eurostat. (2016, February). *Infographic: Asylum Applications 2015*. From <https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2015>
- Eurostat. (2017, March). *Infographic: Asylum Applications 2016*. From <https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2016>
- Eurostat. (2018, March). *Infographic: Asylum Applications 2017*. From <https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2017>
- Eurostat. (2019, April 26). *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data*. From <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Eurostat. (2019, March). *Infographic: Asylum Applications 2018*. From <https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2018>
- Eurostat. (n.d.). *Asylum applications (non-EU) in the EU-28 Member States, 2008–2018*. From https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics
- Flanders, N. (n.d.). *NARIC's decision*. From <https://www.naricvlaanderen.be/en/narics-decision>
- Foucault, M. (1991). *Discipline and Punish: the birth of a prison*. London, Penguin.
- Hammar, T. (1985).
- European immigration policy: A comparative study. Cambridge: Cambridge University Press.
- Houle, R., & Yssaad, L. (2010). Recognition of newcomers' foreign credentials and work experience. *Perspectives on labour and income*, 11(9). From <http://wiki.secteurétablissement.org/uploads/11342-eng.pdf>

Lodigiani, R., & Sarli, A. (2017). Migrants' competence recognition systems: controversial links between social inclusion aims and unexpected discrimination effects. *European journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 8(1), 127-144.

NARIC Flanders. (n.d.). Applying to NARIC or another authority? From <https://www.naricvlaanderen.be/en/applying-to-naric-or-another-authority>

NARIC Flanders. (n.d.). Applying to NARIC or another authority? From <https://www.naricvlaanderen.be/en/applying-to-naric-or-another-authority-0>

NARIC Flanders. (n.d.). De beslissing van NARIC-Vlaanderen. From <https://www.naricvlaanderen.be/nl/de-beslissing-van-naric-vlaanderen>

NARIC Flanders. (n.d.). *Duration and costs*. From <https://www.naricvlaanderen.be/en/duration-and-costs>

NARIC Flanders. (n.d.). *Information for refugees*. From <https://www.naricvlaanderen.be/en/information-for-refugees>

NARIC Flanders. (n.d.). *Recognition of level or specific recognition*. From <https://www.naricvlaanderen.be/en/recognition-of-level-or-specific-recognition>

NARIC Flanders. (n.d.). *Submitting an application*. From <https://www.naricvlaanderen.be/en/submitting-an-application> Network, Belgian Contact Point of the European Migration. (2018). *2017 Annual Report on Migration and Asylum in Belgium*. Brussels.

Rauhvargers, A. (2004). Improving the Recognition of Qualifications in the Framework of the Bologna Process. *European Journal of Education*, 39(3).

Souto-Otero, M., & Villalba-Garcia, E. (2015). Migration and validation of non-formal and informal learning in Europe: Inclusion, exclusion or polarisation in the recognition of skills? *International Review of Education*, 585-607.

Teichler, U. (2003). Mutual Recognition and Credit Transfer in Europe: Experiences and Problems. *Higher Education Forum*, 1, 33-53.

Vlaamse Overheid; AKOV. (2012). *De Vlaamse Kwalificatiestructuur - Ontwikkeld, Goedgekeurd, Geïmplementeerd*. Vlaamse Overheid.

Zanfrini, L., & Lodigiani, R. (2017). Towards an inclusive and smart approach to immigration! The issue of competence recognition. *Revista Internacional de Estudio Migratorios*, 275-307.